

УДК 334.012.63/.64 : 336.71(477)

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-4\(24\)-1726-1744](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-4(24)-1726-1744)

Савишен Ярослав Олександрович аспірант кафедри публічного управління та менеджменту, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, <https://orcid.org/0009-0009-4770-2716>

МІЖНАРОДНІ ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Анотація. У статті досліджено роль міжнародних грантових програм у підтримці малого та середнього бізнесу України в умовах воєнної економіки та визначено їх значення для післявоєнного відновлення держави. Проаналізовано сучасний стан розвитку підприємницького сектору, основні виклики функціонування МСП у період війни та адаптаційні стратегії підприємств до нових економічних умов. Визначено, що малий та середній бізнес відіграє важливу роль у забезпеченні економічної стійкості держави, сприяючи створенню робочих місць, підтримці регіональної економічної активності та розвитку інноваційного підприємництва. Розглянуто систему міжнародних донорів, що реалізують програми фінансової та інституційної підтримки підприємництва, зокрема Європейський Союз, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку та інші міжнародні організації.

Проаналізовано основні напрями грантової підтримки, серед яких відновлення підприємств, підтримка релокації бізнесу, розвиток інноваційного, соціального та ветеранського підприємництва. Узагальнено практику реалізації грантових програм підтримки МСП в Україні, зокрема особливості доступності грантових ресурсів, інституційні механізми реалізації програм та результати їх впровадження. Окрему увагу приділено регіональним аспектам використання грантових ресурсів у відновленні економічної активності територіальних громад. На основі аналізу міжнародного досвіду обґрунтовано можливості використання грантових інструментів як каталізатора економічної модернізації та структурної трансформації економіки.

Визначено, що ефективне поєднання міжнародної грантової підтримки з державними інструментами економічної політики сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств та формуванню сприятливого підприємницького середовища.

Зроблено висновок, що міжнародні грантові програми можуть стати важливим інструментом стимулювання розвитку підприємництва, модернізації виробництва та інтеграції українського бізнесу у глобальні економічні процеси у період післявоєнного відновлення України.

Ключові слова: публічне управління; державна політика підтримки бізнесу; міжнародні грантові програми; малий та середній бізнес; післявоєнне відновлення; економічна політика; інституційні механізми.

Savysheh Yaroslav Oleksandrovysh Postgraduate Student, Department of Public Administration and Management, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University, Vinnytsia, <https://orcid.org/0009-0009-4770-2716>

INTERNATIONAL GRANT PROGRAMS FOR SUPPORTING SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN UKRAINE: IMPLEMENTATION PRACTICES AND OPPORTUNITIES FOR POST-WAR RECOVERY

Abstract. The article examines the role of international grant programs in supporting small and medium-sized enterprises (SMEs) in Ukraine under the conditions of a wartime economy and determines their importance for the post-war recovery of the state. The current state of the entrepreneurial sector development, the main challenges faced by SMEs during the war, and the adaptive strategies of enterprises to new economic conditions are analyzed. It is determined that small and medium-sized businesses play an important role in ensuring the economic resilience of the state by contributing to job creation, supporting regional economic activity, and fostering innovative entrepreneurship. The system of international donors implementing financial and institutional support programs for entrepreneurship, including the European Union, the World Bank, the European Bank for Reconstruction and Development, and other international organizations, is considered.

The main directions of grant support are analyzed, including business recovery, support for business relocation, and the development of innovative, social, and veteran entrepreneurship. The practice of implementing grant programs for SME support in Ukraine is summarized, particularly regarding the accessibility of grant resources, institutional mechanisms for program implementation, and the results of their application. Special attention is given to regional aspects of using grant resources for restoring the economic activity of territorial communities.

Based on the analysis of international experience, the potential of grant instruments as a catalyst for economic modernization and structural transformation of the economy is substantiated. It is determined that the effective combination of international grant support with state economic policy instruments can contribute to

increasing the competitiveness of enterprises and forming a favorable entrepreneurial environment. The study concludes that international grant programs may become an important tool for stimulating entrepreneurship development, modernizing production, and integrating Ukrainian businesses into global economic processes during the post-war recovery of Ukraine.

Keywords: small and medium-sized enterprises; grant programs; international financial support; entrepreneurship; post-war economic recovery.

Постановка проблеми. Малий та середній бізнес (далі — МСП) відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стійкості держави, формуючи значну частку зайнятості, підприємницької активності та регіонального розвитку. відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стійкості держави, формуючи значну частку зайнятості, підприємницької активності та регіонального розвитку. В умовах повномасштабної війни функціонування підприємницького сектору суттєво ускладнилося через втрату виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів та обмежений доступ до фінансових ресурсів. За таких обставин особливого значення набувають міжнародні грантові програми підтримки бізнесу, які забезпечують підприємствам доступ до фінансових ресурсів без боргового навантаження та сприяють збереженню економічної активності. Водночас грантові механізми дедалі частіше розглядаються як інструмент не лише короткострокової підтримки, але й структурної модернізації підприємництва та інтеграції українського бізнесу у міжнародні економічні процеси. У цьому контексті виникає потреба у системному аналізі практики реалізації міжнародних грантових програм підтримки МСП в Україні та оцінці їх потенціалу для післявоєнного відновлення національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах воєнних трансформацій та економічної нестабільності висвітлюються у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Зокрема, питання бар'єрів і можливостей розвитку підприємництва аналізують С. Кропельницька та С. Єкімов [1], а тенденції функціонування МСП під час війни та ключові виклики для бізнесу розглядають О. Короход, В. Гончарук і А. Шинкович [2]. Роль грантових механізмів у підтримці економічної стабільності підприємництва досліджує Т. Бабич [3], тоді як питання адаптації підприємницької діяльності в умовах кризи висвітлює Л. Кот [4].

Окремі аспекти міжнародної фінансової підтримки розвитку підприємництва та інвестиційного відновлення економіки України розглядають Н. Пойда-Носик [9], О. Коцюрба та Л. Задорожня [8], а також Т. Гагалюк [11]. Проблеми фінансової стійкості підприємств у період воєнної кризи аналі-

зують В. Щербак, О. Дорохов та Л. Дорохова [6]. Водночас структурні зміни бізнес-середовища та перспективи розвитку підприємництва досліджуються у роботах В. Верби [7] та К. Багацької, Н. Гуляєвої, І. Вавдійчук і Т. Зубко [10].

Водночас у наукових дослідженнях підкреслюється, що грантове фінансування виступає одним із ключових інструментів реалізації антикризової державної політики підтримки малого підприємництва в умовах економічної нестабільності [13].

Мета статті. Метою статті є дослідження ролі міжнародних грантових програм як інструменту публічного управління підтримкою малого та середнього бізнесу в Україні, аналіз практики їх реалізації та визначення можливостей використання цих інструментів у процесі формування державної політики післявоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу. Малий та середній бізнес є одним із ключових елементів сучасної економічної системи, оскільки забезпечує значну частину зайнятості населення, сприяє формуванню конкурентного середовища та стимулює розвиток підприємницької ініціативи. Саме підприємства цього сектору відіграють важливу роль у створенні нових робочих місць, що особливо актуально в умовах економічної нестабільності та структурних трансформацій економіки. Крім того, діяльність малих і середніх підприємств сприяє активізації економічної діяльності на місцевому рівні, підтримуючи розвиток регіональних ринків, малого виробництва та сфери послуг [2, с. 331].

Важливою функцією сектору МСП є також забезпечення гнучкості економіки та її здатності швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища. На відміну від великих корпорацій, малі та середні підприємства оперативніше реагують на зміни попиту, впроваджують нові бізнес-моделі та використовують інноваційні підходи до організації виробництва і надання послуг. Саме тому їх розвиток розглядається як важливий фактор формування інноваційної економіки та підвищення конкурентоспроможності держави [1, с. 118].

Водночас у сучасних умовах роль МСП значно зростає у контексті забезпечення економічної стійкості країни. Підприємства цього сектору часто стають основою економічного відновлення регіонів, підтримують локальні виробничі ланцюги та сприяють збереженню підприємницької активності навіть у кризових умовах. У цьому контексті малий та середній бізнес виступає не лише економічним, але й соціальним стабілізатором, забезпечуючи зайнятість населення та підтримуючи функціонування місцевих економік [10, с. 30].

Повномасштабна війна суттєво змінила умови функціонування підприємницького сектору України, створивши низку системних викликів для

розвитку малого та середнього бізнесу. Значна частина підприємств зазнала руйнування виробничих потужностей, втрати матеріально-технічної бази і людського потенціалу, а також порушення виробничих процесів, що призвело до скорочення обсягів виробництва і тимчасового припинення діяльності окремих суб'єктів господарювання. Особливо відчутними ці наслідки стали для підприємств у прифронтових регіонах, де значна частина інфраструктури була пошкоджена або знищена [2, с. 334].

Одним із важливих механізмів адаптації підприємств до нових умов стала релокація бізнесу до більш безпечних регіонів країни. Переміщення підприємств дозволило зберегти виробничу діяльність, робочі місця та частково відновити економічну активність. Водночас процес релокації супроводжувався значними організаційними та фінансовими труднощами, пов'язаними з необхідністю відновлення виробничих ланцюгів, пошуку нових ринків збуту та формування нових партнерських зв'язків [7, с. 322].

Крім того, в умовах воєнної економіки значно ускладнився доступ підприємств до фінансових ресурсів. Підвищення рівня економічної невизначеності, зростання ризиків інвестування та обмежені можливості кредитування призвели до скорочення інвестиційної активності та фінансової підтримки бізнесу. У результаті для багатьох підприємств питання залучення альтернативних джерел фінансування, зокрема міжнародних грантових програм, стало одним із ключових факторів збереження економічної діяльності та забезпечення подальшого розвитку [6].

В умовах воєнної економіки підприємства малого та середнього бізнесу змушені активно шукати нові підходи до організації діяльності, що дозволяють зберегти конкурентоспроможність і забезпечити стабільність функціонування. Однією з ключових адаптаційних стратегій стала цифровізація бізнес-процесів, яка передбачає використання цифрових платформ, онлайн-торгівлі, електронних сервісів та дистанційних форм взаємодії з клієнтами і партнерами. Завдяки впровадженню цифрових технологій підприємства отримують можливість розширювати канали збуту, оптимізувати управлінські процеси та швидше реагувати на зміни ринкової кон'юнктури [1, с. 121]. Водночас ефективність адаптації підприємств значною мірою визначається рівнем впровадження інформаційних систем та цифрових технологій управління, які забезпечують підтримку прийняття рішень і координацію бізнес-процесів [15].

Іншим важливим напрямом адаптації підприємств стала диверсифікація ринків збуту та виробничих напрямів діяльності. Підприємства прагнуть зменшити залежність від окремих ринків або постачальників, розширюючи географію продажів і освоюючи нові сегменти ринку. Такий підхід дозволяє знизити ризики втрати доходів та забезпечити більш стійке функціонування бізнесу в умовах нестабільного економічного середовища [2, с. 340].

Водночас у період війни значного поширення набуває соціальне підприємництво, яке поєднує економічні та соціальні цілі діяльності. Підприємства все частіше спрямовують свою діяльність на вирішення суспільно важливих проблем, зокрема підтримку внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та місцевих громад. Така модель підприємництва сприяє не лише економічній активності, а й зміцненню соціальної стійкості суспільства, що є важливим чинником відновлення країни в умовах тривалої кризи [4, с. 345]. Основні виклики розвитку малого та середнього бізнесу України в умовах воєнної економіки систематизовано в табл. 1.

Таблиця 1

Основні виклики розвитку малого та середнього бізнесу України в умовах війни

Група викликів	Основні прояви
Виробничі	руйнування виробничих потужностей, пошкодження інфраструктури, порушення виробничих процесів
Логістичні	ускладнення транспортних перевезень, порушення ланцюгів постачання, обмеження доступу до ринків збуту
Фінансові	обмежений доступ до кредитних ресурсів, зростання фінансових ризиків, скорочення інвестицій
Ринкові	зниження внутрішнього попиту, втрата частини зовнішніх ринків, нестабільність економічного середовища
Кадрові	трудова міграція, мобілізація працівників, дефіцит кваліфікованих кадрів
Інституційні	зміна умов ведення бізнесу, зростання регуляторних ризиків, необхідність адаптації до нових економічних умов

Джерело: систематизовано та узагальнено автором на основі джерел [1; 2; 6; 10].

У сучасних умовах значну роль у підтримці розвитку малого та середнього бізнесу в Україні відіграють міжнародні донорські організації та фінансові інституції, які забезпечують доступ підприємств до грантових ресурсів, програм технічної допомоги та консультативної підтримки. Важливим джерелом фінансування виступає Європейський Союз, який реалізує низку програм підтримки підприємництва, спрямованих на розвиток інновацій, цифровізації бізнесу та підвищення конкурентоспроможності українських підприємств. Значну підтримку економічному сектору України також надає Світовий банк, фінансуючи програми економічного відновлення, розвитку підприємництва та модернізації економічної інфраструктури [9, с. 324].

Зарубіжний досвід, зокрема практика діяльності міжнародних фінансових інституцій, свідчить про ефективність застосування комплексних державних механізмів управління проєктними програмами підтримки МСП, які поєднують фінансові, інституційні та регуляторні інструменти [14].

Важливим партнером у сфері підтримки підприємництва виступає Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), який реалізує програми

фінансової та консультаційної підтримки малого та середнього бізнесу, сприяючи підвищенню ефективності управління підприємствами та їх інтеграції у міжнародні ринки. Окреме місце серед міжнародних донорів займає Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), діяльність якого спрямована на стимулювання економічної стійкості, підтримку підприємницьких ініціатив та розвиток інноваційного підприємництва в Україні [12].

Поряд із зазначеними організаціями важливу роль у фінансуванні програм підтримки підприємництва відіграють міжнародні фінансові інституції та фонди розвитку, які реалізують спеціалізовані грантові програми, спрямовані на підтримку підприємств, що постраждали від війни, розвиток соціального та ветеранського підприємництва, а також стимулювання економічної активності у регіонах. У результаті діяльності таких програм формується комплексна система міжнародної підтримки підприємницького сектору, яка сприяє зміцненню економічної стійкості держави та створює передумови для її післявоєнного відновлення [5, с. 312].

Водночас, попри значний обсяг міжнародної підтримки, грантові програми не можуть розглядатися як повноцінна заміна ринкових механізмів фінансування, оскільки їх дія має переважно тимчасовий та цільовий характер. Вони забезпечують критично важливу підтримку в умовах кризи, однак у довгостроковій перспективі розвиток малого та середнього бізнесу залежить від стабільності економічного середовища, доступу до інвестицій та здатності підприємств самостійно генерувати прибуток і масштабувати свою діяльність.

Міжнародні грантові програми, що реалізуються в Україні, охоплюють широкий спектр напрямів підтримки малого та середнього бізнесу, спрямованих на відновлення економічної активності, підвищення стійкості підприємств та стимулювання інноваційного розвитку. Одним із ключових напрямів є фінансова підтримка відновлення підприємств, які зазнали втрат унаслідок бойових дій. Грантові кошти спрямовуються на відновлення виробничих потужностей, модернізацію обладнання, відновлення логістичних ланцюгів та запуск нових виробничих процесів, що сприяє швидшому відновленню економічної активності у постраждалих регіонах [3, с. 68].

Важливим напрямом міжнародної підтримки є також підтримка релокації бізнесу, що передбачає фінансування витрат, пов'язаних із переміщенням підприємств у більш безпечні регіони. Такі програми допомагають підприємствам відновити виробничу діяльність, зберегти робочі місця та адаптуватися до нових економічних умов. Крім того, міжнародні донори активно підтримують розвиток інноваційного підприємництва, надаючи гранти для впровадження нових технологій, цифрових рішень, стартап-проектів та розвитку високотехнологічних галузей економіки [9, с. 323].

Окрему увагу в сучасних грантових програмах приділено підтримці ветеранського підприємництва, що спрямоване на створення економічних можливостей для ветеранів війни та членів їхніх родин. Такі програми передбачають не лише фінансову підтримку, але й освітні та консультаційні ініціативи, спрямовані на розвиток підприємницьких компетенцій та інтеграцію ветеранів у підприємницьке середовище [5, с. 308].

Водночас значного розвитку набуває підтримка соціального підприємництва, яке поєднує економічну діяльність із вирішенням соціально важливих проблем. Міжнародні грантові програми стимулюють створення підприємств, діяльність яких спрямована на підтримку місцевих громад, допомогу внутрішньо переміщеним особам, розвиток соціальних послуг та відновлення соціально-економічної інфраструктури. Такий підхід сприяє формуванню більш стійкої та інклюзивної економічної системи, що є важливим чинником післявоєнного відновлення України [4, с. 346]. З метою узагальнення ключових напрямів міжнародної підтримки підприємництва доцільно розглянути основні програми, що реалізуються в Україні за участю міжнародних донорських організацій та фінансових інституцій (табл. 2).

Таблиця 2

Ключові міжнародні програми підтримки малого та середнього бізнесу в Україні

Програма	Донор / організація	Основний напрям підтримки
EU4Business	Європейський Союз	фінансова та консультаційна підтримка МСП, розвиток підприємництва
SME Competitiveness Program	ЄБРР	підвищення конкурентоспроможності підприємств, консультаційна підтримка
USAID Economic Resilience Activity	USAID	підтримка економічної стійкості бізнесу, розвиток підприємницьких ініціатив
Horizon Europe	Європейський Союз	підтримка інноваційних проєктів, розвиток технологічних стартапів
World Bank Recovery Programs	Світовий банк	підтримка економічного відновлення та розвитку підприємництва

Джерело: систематизовано та узагальнено автором на основі джерел [1; 5; 9; 12].

Аналіз представлених у таблиці 2 програм свідчить, що міжнародна підтримка малого та середнього бізнесу в Україні має комплексний характер і охоплює як фінансові, так і інституційні механізми розвитку підприємництва. Більшість програм спрямована не лише на надання грантових ресурсів, але й на підвищення управлінських компетенцій підприємців, розвиток інновацій та інтеграцію українського бізнесу у міжнародні економічні мережі. Це дозволяє розглядати міжнародні грантові програми як важливий інструмент формування економічної стійкості та модернізації підприємницького сектору України в умовах воєнної економіки та майбутнього післявоєнного відновлення.

Практика реалізації міжнародних грантових програм підтримки малого та середнього бізнесу в Україні свідчить про поступове розширення можливостей підприємців щодо залучення фінансових ресурсів для розвитку та відновлення діяльності. Упродовж останніх років міжнародні донорські організації значно активізували підтримку українського підприємництва, що проявляється у збільшенні кількості грантових програм, розширенні їх тематичних напрямів та спрощенні процедур отримання фінансування. Це дозволяє підприємствам отримувати необхідні ресурси для модернізації виробництва, впровадження інноваційних рішень та розширення підприємницької діяльності [9, с. 328].

Водночас рівень доступності грантових ресурсів для підприємств залишається неоднорідним. Значна частина малих підприємств стикається з інформаційними бар'єрами, недостатнім рівнем обізнаності щодо існуючих програм підтримки, а також складністю підготовки грантових заявок. Крім того, обмежені управлінські та фінансові ресурси підприємств можуть ускладнювати участь у грантових конкурсах, що знижує рівень використання доступних можливостей міжнародної підтримки [1, с. 117].

Це вказує на те, що ефективність грантових програм суттєво залежить не лише від обсягів фінансування, а й від рівня інституційної підтримки підприємців та їх здатності користуватися доступними інструментами. Практика реалізації грантових програм свідчить, що навіть за наявності значної кількості ініціатив частина малого бізнесу фактично не має можливості скористатися відповідною підтримкою через складність процедур подання заявок, вимоги до звітності та необхідність підготовки обґрунтованих бізнес-проектів.

Попри зазначені труднощі, міжнародні грантові програми залишаються важливим джерелом фінансової підтримки підприємницького сектору, особливо в умовах воєнної економіки, коли традиційні інструменти кредитування часто є малодоступними. Саме грантові ресурси дозволяють підприємствам компенсувати частину фінансових втрат, відновлювати виробничу діяльність та адаптуватися до нових економічних умов [3, с. 67].

Реалізація міжнародних грантових програм підтримки малого та середнього бізнесу в Україні здійснюється через систему інституційних механізмів, що передбачає взаємодію міжнародних донорських організацій, державних органів влади, фінансових інституцій та спеціалізованих організацій підтримки підприємництва. У більшості випадків міжнародні донори співпрацюють із національними урядовими структурами та місцевими органами влади, що забезпечує координацію програм підтримки, адаптацію їх до національних економічних умов та підвищення ефективності використання грантових ресурсів [9, с. 323]. Важливу роль у реалізації таких програм відіграють

також міжнародні фінансові інституції та спеціалізовані організації розвитку підприємництва, які виконують функції адміністрування грантових програм, проведення конкурсного відбору проектів, надання консультаційної підтримки підприємствам та моніторингу використання коштів. Завдяки таким механізмам забезпечується прозорість розподілу фінансових ресурсів, підвищується ефективність реалізації програм підтримки та формується сприятливе інституційне середовище для розвитку підприємництва [12].

Крім того, у межах реалізації грантових програм значна увага приділяється розвитку інфраструктури підтримки бізнесу, зокрема створенню центрів розвитку підприємництва, консультаційних платформ та освітніх програм для підприємців. Такі інституційні інструменти сприяють підвищенню управлінських компетенцій підприємців, розширюють можливості участі бізнесу у міжнародних програмах підтримки та формують передумови для довгострокового розвитку підприємницького сектору [10].

Реалізація міжнародних грантових програм підтримки малого та середнього бізнесу в Україні вже продемонструвала позитивні результати у відновленні економічної активності та підтримці підприємницького сектору в умовах воєнної економіки. Завдяки грантовим інструментам значна кількість підприємств отримала можливість відновити виробничу діяльність, модернізувати обладнання, впровадити нові технологічні рішення та адаптувати бізнес-моделі до нових ринкових умов. Це сприяло збереженню робочих місць, підтримці підприємницької активності та частковому відновленню економічного потенціалу окремих регіонів [3, с. 72]. Водночас оцінка ефективності грантових програм ускладнюється відсутністю єдиних підходів до вимірювання їх довгострокового економічного впливу. У багатьох випадках результати таких програм мають локальний або короткостроковий характер, що ускладнює їх узагальнення на рівні всієї економіки.

Важливим результатом реалізації грантових програм стало також стимулювання інноваційної активності підприємств, зокрема у сфері цифровізації бізнес-процесів, розвитку електронної комерції та впровадження нових управлінських практик. Участь підприємств у міжнародних програмах підтримки сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності, розширенню міжнародних партнерських зв'язків та інтеграції українського бізнесу у глобальні економічні мережі [1, с. 127].

Крім економічних ефектів, грантові програми мають важливе соціально-економічне значення, оскільки сприяють розвитку підприємництва серед соціально вразливих груп населення, зокрема ветеранів війни та внутрішньо переміщених осіб. У результаті реалізації таких програм формується більш інклюзивне підприємницьке середовище, що сприяє підвищенню економічної стійкості суспільства та створює передумови для довгострокового відновлення національної економіки [5, с. 315].

Практика реалізації міжнародних грантових програм в Україні демонструє наявність певних регіональних особливостей у використанні фінансових ресурсів. У більш безпечних регіонах країни, зокрема у західних і центральних областях, грантові програми часто спрямовані на підтримку релокованих підприємств, розвиток нових бізнес-ініціатив та стимулювання інноваційної діяльності. Водночас у регіонах, що зазнали значних руйнувань унаслідок бойових дій, грантові ресурси переважно використовуються для відновлення виробничих потужностей, підтримки місцевого підприємництва та відновлення економічної інфраструктури [9, с. 322].

Крім того, регіональні відмінності у використанні грантових ресурсів значною мірою залежать від рівня розвитку підприємницької інфраструктури, доступності інформації про міжнародні програми підтримки та активності місцевих органів влади у залученні донорської допомоги. У регіонах із розвиненою мережею бізнес-асоціацій, центрів підтримки підприємництва та освітніх ініціатив підприємці мають більше можливостей для участі у грантових програмах та ефективного використання отриманих ресурсів [8, с. 81].

Таким чином, регіональний аспект реалізації грантових програм відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності міжнародної фінансової підтримки підприємництва, оскільки дозволяє враховувати специфіку економічного розвитку окремих територій та спрямовувати ресурси на вирішення найбільш актуальних соціально-економічних проблем регіонів [10, с. 32].

З метою узагальнення ключових характеристик використання міжнародних грантових програм у підтримці підприємництва доцільно розглянути їх основні переваги та обмеження для українського бізнесу (табл. 3).

Таблиця 3

Переваги та обмеження грантових програм для українського бізнесу

Переваги	Обмеження
безповоротний характер фінансування	складність підготовки грантових заявок
можливість модернізації виробництва та впровадження інновацій	висока конкуренція між заявниками
доступ до міжнародних програм розвитку підприємництва	обмежені обсяги фінансування
консультаційна та освітня підтримка підприємців	значні адміністративні вимоги до реалізації проєктів
Можливість розширення міжнародної співпраці та виходу на нові ринки	обмежена поінформованість частини підприємців про наявні програми

Джерело: систематизовано та узагальнено автором на основі джерел [1; 3; 9; 12].

Наведені переваги та обмеження свідчать про те, що грантові програми мають подвійний ефект: з одного боку, вони створюють можливості для розвитку підприємств, а з іншого – вони висувають додаткові вимоги до їх організаційної та управлінської спроможності.

Досвід різних країн свідчить, що грантові програми можуть відігравати важливу роль у процесах економічного відновлення, особливо в умовах структурних криз або післявоєнної реконструкції. У країнах Центральної та Східної Європи міжнародна фінансова допомога, зокрема грантові механізми підтримки підприємництва, стала одним із ключових інструментів модернізації економіки та інтеграції національних ринків у європейський економічний простір. Такі програми сприяли розвитку малого та середнього бізнесу, підвищенню інноваційної активності підприємств та формуванню конкурентного підприємницького середовища [12].

Важливу роль грантові інструменти відігравали також у реалізації програм післявоєнної реконструкції. У таких випадках міжнародні грантові ресурси використовувалися для відновлення інфраструктури, підтримки підприємництва, стимулювання інвестиційної активності та створення нових робочих місць. Поєднання грантового фінансування з іншими інструментами економічної підтримки дозволяло забезпечити більш ефективне відновлення економіки та прискорити процеси структурної модернізації [11, с. 14].

Особливе значення у реалізації таких програм мають міжнародні фінансові інституції, які виступають не лише джерелом фінансових ресурсів, але й важливими партнерами у формуванні інституційної спроможності держав, що відновлюють свою економіку. Завдяки їх участі забезпечується координація програм підтримки, впровадження сучасних управлінських практик та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів [9, с. 323].

Отже, міжнародний досвід свідчить, що грантові програми можуть виступати ефективним катализатором економічної модернізації, сприяючи розвитку підприємництва, підвищенню інноваційної активності та формуванню більш стійкої економічної системи. Водночас найбільш результативним є поєднання грантових механізмів із державними інструментами економічної підтримки, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до відновлення та розвитку національної економіки [12].

Одним із ключових напрямів використання міжнародних грантових програм у післявоєнному відновленні України може стати стимулювання інноваційного підприємництва. У сучасній економіці інноваційна діяльність виступає важливим чинником підвищення конкурентоспроможності підприємств, модернізації виробництва та формування нових секторів економіки. Саме тому міжнародні донорські програми дедалі частіше спрямовуються на підтримку стартапів, розвиток технологічних рішень, цифровізацію бізнес-процесів та впровадження новітніх управлінських практик [1, с. 124].

У контексті післявоєнного відновлення інноваційне підприємництво може стати важливим драйвером структурної трансформації економіки України. Використання грантових ресурсів дозволяє підприємствам залучати

фінансування для створення нових продуктів, розвитку високотехнологічних галузей, модернізації виробничих процесів та розширення експортного потенціалу. Крім того, грантові програми сприяють формуванню інноваційної екосистеми, що включає наукові установи, підприємства, інвестиційні структури та освітні організації [10, с. 37].

Важливо також враховувати, що міжнародні грантові програми можуть виступати каталізатором розвитку технологічних стартапів та нових підприємницьких ініціатив, які здатні формувати нові ринки та створювати додану вартість. У результаті підтримка інноваційного підприємництва за допомогою грантових інструментів сприятиме формуванню більш диверсифікованої та стійкої економічної системи, що є важливим чинником довгострокового економічного розвитку України [12].

Важливим напрямом використання міжнародних грантових програм у післявоєнному відновленні економіки України є підтримка релокації підприємств, що постраждали від бойових дій. Упродовж війни значна кількість підприємств була змушена перемістити виробничі потужності до більш безпечних регіонів країни з метою збереження виробничої діяльності, робочих місць та економічної активності. У цьому контексті грантові програми можуть забезпечити фінансування витрат, пов'язаних із переміщенням обладнання, відновленням виробничих процесів та створенням нової інфраструктури для ведення бізнесу [7, с. 327].

Підтримка релокації підприємств сприяє не лише збереженню підприємницького і людського потенціалу, але й формуванню нових економічних центрів у регіонах, які приймають переміщений бізнес. Це створює передумови для розвитку регіональної економіки, збільшення зайнятості населення та розширення виробничих можливостей територій. Водночас ефективне використання грантових ресурсів у цьому напрямі потребує належної координації між міжнародними донорами, державними органами влади та місцевими громадами [9, с. 329; 16, с. 64].

Таким чином, міжнародні грантові програми можуть відігравати важливу роль у підтримці процесів релокації бізнесу, забезпечуючи підприємствам фінансові ресурси для відновлення діяльності та сприяючи більш рівномірному економічному розвитку регіонів у період післявоєнної реконструкції [12].

Важливим напрямом використання міжнародних грантових програм у післявоєнному відновленні України є підтримка відновлення регіональних економік, які зазнали значних руйнувань унаслідок бойових дій. У багатьох регіонах війна спричинила суттєве скорочення економічної активності, втрату виробничої інфраструктури та зниження рівня зайнятості населення. За таких умов грантові програми можуть виступати важливим інструментом

відновлення підприємницької діяльності, стимулювання розвитку малого бізнесу та формування нових економічних можливостей для місцевих громад [8, с. 72].

Міжнародні грантові ресурси дозволяють спрямовувати фінансування на підтримку місцевих підприємницьких ініціатив, розвиток малого виробництва, відновлення інфраструктури бізнесу та створення нових робочих місць. Особливого значення набувають програми, орієнтовані на розвиток регіонального підприємництва, підтримку місцевих кластерів та стимулювання інвестиційної активності у громадах, що постраждали від війни [10, с. 38].

У результаті ефективного використання міжнародних грантових програм може сприяти більш збалансованому розвитку територій, зменшенню регіональних диспропорцій та формуванню нових економічних центрів зростання. Це, своєю чергою, створює передумови для довгострокового соціально-економічного відновлення регіонів та зміцнення економічної стійкості країни загалом [9, с. 330].

Важливим напрямом використання міжнародних грантових програм у післявоєнному відновленні України є сприяння інтеграції українського бізнесу у глобальні ринки. У сучасних умовах розвиток міжнародної економічної співпраці виступає одним із ключових факторів підвищення конкурентоспроможності підприємств, розширення експортних можливостей та залучення іноземних інвестицій. Саме тому міжнародні програми підтримки підприємництва дедалі частіше орієнтуються на створення умов для виходу українських підприємств на міжнародні ринки та їх інтеграцію у глобальні виробничі та торговельні ланцюги [12].

Узагальнену модель впливу міжнародних грантових програм на підтримку малого та середнього бізнесу та процес післявоєнного відновлення економіки України представлено на рис. 1.

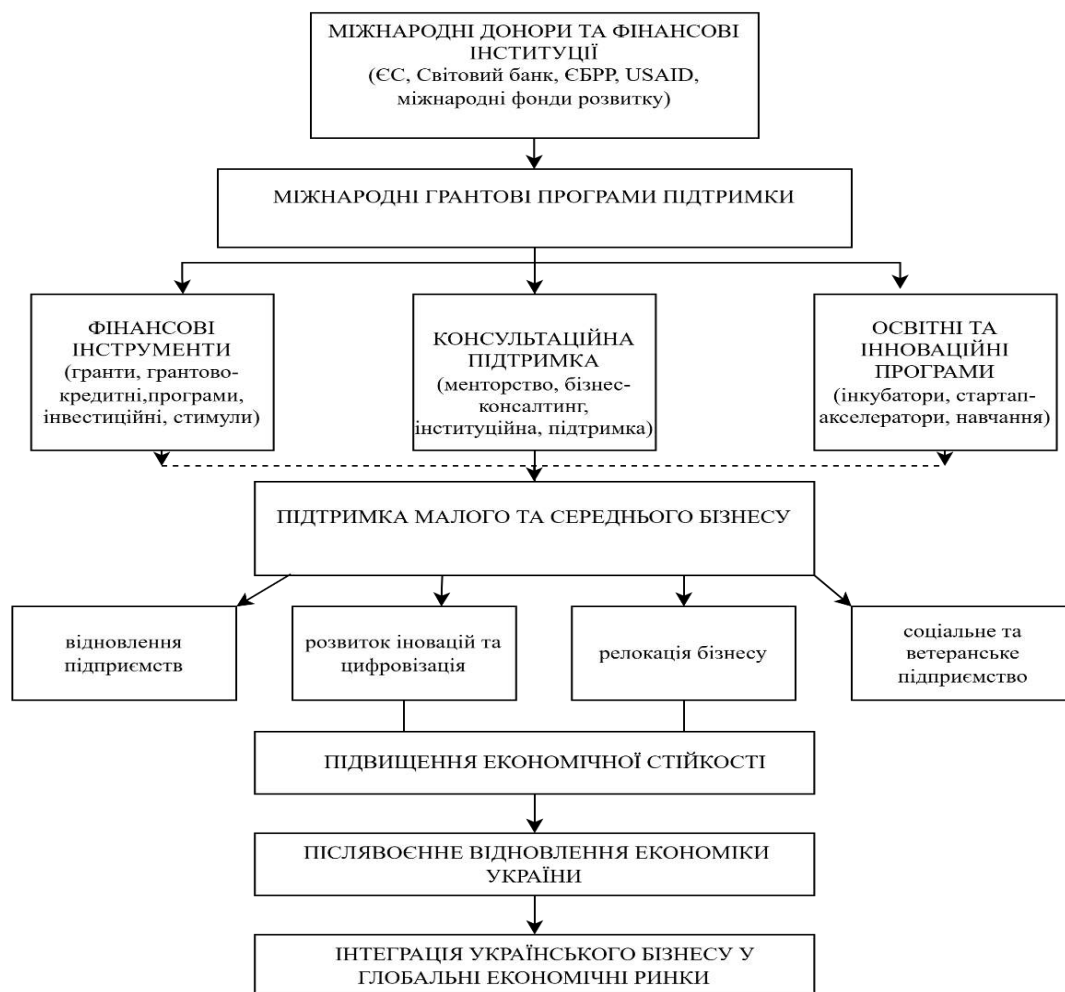

Рис. 1. Модель впливу міжнародних грантових програм на післявоєнне відновлення економіки України

Запропонована модель відображає взаємозв'язок між міжнародною фінансовою підтримкою, інструментами розвитку підприємництва та їх впливом на економічну стійкість і післявоєнне відновлення. Вона демонструє, що грантові програми виступають складовою ширшої системи підтримки підприємництва, поєднуючи фінансові, консультаційні та інституційні механізми.

Відтак, грантові програми можуть сприяти процесу відновлення через фінансування експортно орієнтованих проєктів, підтримку участі підприємств у міжнародних виставках і бізнес-форумах, розвиток інноваційних продуктів та підвищення стандартів якості продукції відповідно до міжнародних вимог. Крім того, міжнародні програми підтримки часто передбачають консультаційну допомогу та навчальні ініціативи, що дозволяють підприємцям отримати необхідні знання щодо виходу на нові ринки,

міжнародної сертифікації продукції та побудови партнерських зв'язків із закордонними компаніями [1, с. 124]. У результаті використання грантових механізмів підтримки формується більш відкрита та конкурентоспроможна економічна система, у якій українські підприємства активно інтегруються у міжнародні економічні процеси та глобальні ринки.

Висновки. Проведене дослідження показало, що малий та середній бізнес відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стійкості України, формуючи основу зайнятості, підтримуючи регіональну економічну активність та сприяючи розвитку інноваційного підприємництва. В умовах повномасштабної війни підприємницьке середовище зазнало значних трансформацій, що проявляються у руйнуванні виробничих потужностей, релокації підприємств та обмеженні доступу до фінансових ресурсів, що зумовлює необхідність залучення альтернативних джерел фінансування для підтримки підприємницького сектору.

Встановлено, що міжнародні грантові програми виступають важливим інструментом підтримки малого та середнього бізнесу, забезпечуючи підприємствам доступ до фінансових ресурсів, консультаційної підтримки та інноваційних можливостей розвитку. Їх реалізація сприяє відновленню виробничої діяльності підприємств, розвитку інноваційного підприємництва, підтримці релокації бізнесу, формуванню соціального та ветеранського підприємництва, а також стимулює економічну активність у регіонах, що постраждали від війни.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що грантові програми можуть виступати ефективним інструментом економічної модернізації та післякризового відновлення, особливо за умови їх поєднання з державними інструментами економічної підтримки та формуванням сприятливого інституційного середовища для розвитку підприємництва. У цьому контексті міжнародні фінансові інституції відіграють важливу роль у забезпеченні координації програм підтримки, формуванні сучасних управлінських практик та підвищенні ефективності використання фінансових ресурсів.

Отже, у процесі післявоєнного відновлення економіки України міжнародні грантові програми можуть стати важливим інструментом державного управління щодо стимулювання розвитку підприємництва, модернізації виробництва та інтеграції українського бізнесу у глобальні економічні процеси, що сприятиме формуванню більш стійкої та конкурентоспроможної економічної системи держави. Таким чином, ефективність міжнародних грантових програм визначається не лише обсягами наданого фінансування, а й здатністю підприємств інтегрувати отримані ресурси у власні стратегії розвитку та забезпечувати їх довгостроковий економічний ефект. У цьому контексті міжнародні грантові програми доцільно розглядати як допоміжний

інструмент підтримки малого та середнього бізнесу, ефективність якого значною мірою залежить від загального стану економічного середовища, інституційної спроможності держави та рівня розвитку підприємницького сектору.

Література:

1. Kropelnytska S., Yekimov S. Barriers and opportunities for entrepreneurship development in Ukraine: Towards a sustainable and resilient economic future. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2025. № 12(2). P. 116–130. DOI: <https://doi.org/10.15330/jpnu.12.2.116-130>.
2. Korohod O., Honcharuk V., Shynkovych A. Small and medium-sized businesses in Ukraine amid war: current trends and barriers. *OIDA International Journal of Sustainable Development*. 2025, № 18(11). P. 331–346. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5533358
3. Babych T. The role of grants in ensuring socio-economic stability in the conditions of war in Ukraine. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. №7. P. 64-78 DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-7-64-78>
4. Kot L. Social entrepreneurship in wartime: Adaptation strategies and economic resilience. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2025. 11(3). P. 344–352. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-3-344-352>
5. Holubieva V., Sivkov S., Moskvina B. The role of international investment programs in promoting the development of veteran entrepreneurship in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2025. 11(3). P. 307–319. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-3-307-319>
6. Shcherbak V., Dorokhov O., Dorokhova L. Financial risk management and resilience of small enterprises amid the wartime crisis. *Journal of Risk and Financial Management*. 2026. № 19(1), 37. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm19010037>
7. Verba V. Kyzenko O. Hrebeshkova O. Change in Development Vectors of Ukrainian Enterprises in War Conditions. 7th FEB International Scientific Conference: Strengthening Resilience by Sustainable Economy and Business – Towards the SDGs. University of Maribor Press. P. 321–329. DOI: <https://doi.org/10.18690/um.epf.3.2023>
8. Kotsiurba O., Zadorozhnia L. Opportunities for financial support of investment development of the region during the war. *Strategic Priorities for Sustainable Development in the Context of Global Economic Transformation : Scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. P. 67–108. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-575-4-4>
9. Poyda-Nosyk N. International financial sources for Ukraine's economic development: national priorities and regional opportunities. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 8. P. 321–332. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-8-321-332>
10. Bagatska K., Guliaieva N., Vavdiichyk I., Zubko T. Structural potential of the business environment development in Ukraine. Hamdan, A., Braendle, U. (eds) *Harnessing AI, Machine Learning, and IoT for Intelligent Business. Studies in Systems, Decision and Control. Springer Proceedings*. 2024, vol. 550. P. 29–40. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-66218-8_2
11. Gagalyuk T. Financing of resilience and reconstruction of the agricultural sector of Ukraine by international financial institutions. *German-Ukrainian Agricultural Policy Dialogue*. 2024. P. 1–22. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Taras_Gagalyuk_ENG.pdf

4(24)
2026

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

ISSN 3041-1572 Online

12. European Bank for Reconstruction and Development, OECD, European Union. SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2024 – Building Resilience in Challenging Times. 2024. URL: <https://books.google.com/books?id=EynpEAAAQBAJ>
13. Климчук О. В., Савишен Я. О. Грантове фінансування як інструмент реалізації антикризової державної політики підтримки малого підприємництва. Наукові перспективи. 2025. № 5 (59). С. 263–278. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-263-278](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-263-278)
14. Климчук О. В., Савишен Я. О. Світові практики застосування державних механізмів управління проектними програмами в сфері малого та середнього бізнесу. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 5. <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.5.8>
15. Климчук О. В. Інформаційні системи і технології в управлінні: конспект лекцій. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 160 с. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9d96dbb6-ef04-469f-9e88-5c1e3725ea50/content>
16. Самборська О.Ю., Климчук О.В. Негативний вплив війни на зайнятість та доходи українців. *Інноваційна економіка*. 2023. №3 (95). С. 63–69. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.3.8>.

References:

1. Kropelnyska, S., & Yekimov, S. (2025). Barriers and opportunities for entrepreneurship development in Ukraine: Towards a sustainable and resilient economic future. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 12(2), 116–130. <https://doi.org/10.15330/jpnu.12.2.116-130>
2. Korohod, O., Honcharuk, V., & Shynkovych, A. (2025). Small and medium-sized businesses in Ukraine amid war: current trends and barriers. *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 18(11), 331–346. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5533358
3. Babych, T. (2024). The role of grants in ensuring socio-economic stability in the conditions of war in Ukraine. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, 7, 64–78. <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-7-64-78>
4. Kot, L. (2025). Social entrepreneurship in wartime: Adaptation strategies and economic resilience. *Baltic Journal of Economic Studies*, 11(3), 344–352. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-3-344-352>
5. Holubieva, V., Sivkov, S., & Moskvina, B. (2025). The role of international investment programs in promoting the development of veteran entrepreneurship in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 11(3), 307–319. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-3-307-319>
6. Shcherbak, V., Dorokhov, O., & Dorokhova, L. (2026). Financial risk management and resilience of small enterprises amid the wartime crisis. *Journal of Risk and Financial Management*, 19(1), 37. <https://doi.org/10.3390/jrfm19010037>
7. Verba, V., Kyzenko, O., & Hrebeshkova, O. (2023). Change in development vectors of Ukrainian enterprises in war conditions. In *Proceedings of the 7th FEB International Scientific Conference: Strengthening resilience by sustainable economy and business – towards the SDGs* (pp. 321–329). University of Maribor Press. <https://doi.org/10.18690/um.epf.3.2023>
8. Kotsiurba, O., & Zadorozhnia, L. (2025). Opportunities for financial support of investment development of the region during the war. In *Strategic Priorities for Sustainable Development in the Context of Global Economic Transformation: Scientific monograph* (pp. 67–108). Riga, Latvia: Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-575-4-4>
9. Poyda-Nosyk, N. (2025). International financial sources for Ukraine's economic development: national priorities and regional opportunities. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, 8, 321–332. <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-8-321-332>

10. Bagatska, K., Guliaieva, N., Vavdiichyk, I., & Zubko, T. (2024). Structural potential of the business environment development in Ukraine. In A. Hamdan, & U. Braendle (Eds.), *Harnessing AI, Machine Learning, and IoT for Intelligent Business. Studies in Systems, Decision and Control* (Vol. 550, pp. 29–40). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-66218-8_2

11. Gagalyuk, T. (2024). Financing of resilience and reconstruction of the agricultural sector of Ukraine by international financial institutions. *German-Ukrainian Agricultural Policy Dialogue*, 1–22. Retrieved from https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Taras_Gagalyuk_ENG.pdf

12. European Bank for Reconstruction and Development, OECD, & European Union. (2024). *SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2024 – Building Resilience in Challenging Times*. Retrieved from <https://books.google.com/books?id=EynpEAAAQBAJ>

13. Klymchuk, O.V., & Savyshen, Ya.O. (2025). Hrantove finansuvannia yak instrument realizatsii antykryzovoi derzhavnoi polityky pidtrymky maloho pidpriemnytstva [Grant financing as a tool for implementing anti-crisis state policy of supporting small entrepreneurship]. *Naukovi perspektyvy – Scientific Perspectives*, 5(59), 263–278. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-263-278](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-263-278) [in Ukrainian]

14. Klymchuk, O.V., & Savyshen, Ya.O. (2025). Svitovi praktyky zastosuvannia derzhavnykh mekhanizmiv upravlinnia proiektnymy prohramamy v sferi maloho ta serednoho biznesu [World practices of applying state management mechanisms of project programs in the field of small and medium-sized business]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – Public Administration: Improvement and Development*, 5. <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.5.8> [in Ukrainian]

15. Klymchuk, O.V. (2021). *Informatsiini systemy i tekhnolohii v upravlinni: konspekt leksii* [Information systems and technologies in management: lecture notes]. Vinnytsia: DonNU imeni Vasylia Stusa. Retrieved from <https://dspace.vspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9d96dbb6-ef04-469f-9e88-5c1e3725ea50/content> [in Ukrainian]

16. Samborska, O.Yu., & Klymchuk, O.V. (2023). Nehatyvnyi vplyv viiny na zainiatist ta dokhody ukraintsev [Negative impact of war on employment and incomes of Ukrainians]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative Economy*, 3(95), 63–69. <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.3.8> [in Ukrainian]

Дата першого надходження статті до видання: 19.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.04.2026